

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ МОТИВАЦІЙНИХ ПРОМОВ І БОЙОВИХ ІСТОРІЙ У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

Наукова доповідь на методологічному семінарі НАПН України «Трансформація професійної освіти в контексті сучасних цивілізаційних і національних викликів», 2 квітня 2026 р.

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2026.8121>

ШЕВЧУК

Олександра Олегівна

доктор педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри
іноземних мов Національної
академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна

Анотація. Обґрунтовано доцільність використання у вищих військових закладах освіти мотиваційних промов і бойових історій у підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників. Визначено їхній дидактичний, психологічний і комунікативний потенціал як засобів формування професійної мотивації, морально-психологічної стійкості та лідерських якостей курсантів. Показано, що мотиваційні звернення командирів і наративи реального бойового досвіду сприяють глибшому осмисленню змісту військової служби, розвитку аналітико-прогностичного мислення та готовності до дій в умовах невизначеності і ризику. Особливу увагу приділено інтеграції зазначених засобів у процес вивчення англійської мови, де вони є інструментом поєднання мовної, професійної та лідерської підготовки. Описано практичні форми роботи, зокрема аналіз автентичних промов, моделювання професійних ситуацій, підготовку англомовних брифінгів і командирських звернень. Доведено, що системне використання мотиваційних промов і бойових історій підсилює практичну спрямованість навчання, забезпечує зв'язок теорії з реальними умовами службово-бойової діяльності та сприяє формуванню професійної, психологічної й комунікативної готовності майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням інтегрованих освітніх моделей та оцінюванням ефективності застосування зазначених засобів у військовій освіті.

Ключові слова: вищий військовий заклад освіти; майбутні офіцери; мотиваційні промови; бойові історії; навчання; англійська мова.

Підготовка майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України (ДПСУ) сьогодні вже не обмежується лише передаванням знань і відпрацюванням стандартних алгоритмів дій. Вона дедалі більше пов'язана з формуванням внутрішньої готовності брати на себе відповідальність, діяти впевнено і виважено в складних та часто непередбачуваних умовах служби, зокрема й під час бойових дій. Саме тому освітній процес у вищому військовому закладі освіти має сприяти не лише професійному становленню, а й розвитку стійкості, витримки, здатності працювати в команді та усвідомленню реальної ціни службового обов'язку.

Водночас практика показує, що традиційні підходи до навчання не завжди дають змогу повною мірою передати складність сучасних бойових ситуацій. Сухий виклад матеріалу або відпрацювання типових завдань часто не викликають у курсантів глибокого особистісного відгуку. У результаті знання залишаються формальними, а внутрішня готовність діяти в умовах ризику формується недостатньо (Шевчук, 2026).

У цьому контексті особливого значення набуває використання мотиваційних промов і бойових історій. Йдеться про реальні виступи командирів, військовослужбовців, представників сектору безпеки й оборони, які говорять про пережитий досвід, складні рішення, відповідальність і наслідки. Такі матеріали сприймаються інакше, ніж звичайний навчальний контент: вони викликають емоцію, змушують замислитися, співвіднести почуте з власними уявленнями про професію.

Бойові історії особливо цінні тим, що дають змогу побачити ситуацію «зсередини». Через конкретні приклади курсанти краще розуміють, як приймаються рішення в умовах невизначеності, браку часу чи інформації, які помилки можуть мати критичні наслідки і що означає відповідальність у реальних умовах. Це вже не абстрактні схеми, а досвід, який можна осмислити, обговорити і спробувати застосувати до власних дій.

Усе це підводить до важливого питання: як зробити використання мотиваційних промов і бойових історій не випадковим доповненням до занять, а продуманим елементом навчання, що дійсно впливає на підготовку майбутніх офіцерів? Відповідь на нього має практичне значення, адже йдеться про підсилення мотивації, формування стійкості та готовності діяти в реальних умовах служби.

Отже, звернення до такого досвіду можна розглядати як один із дієвих шляхів наближення навчання до реальності. Це допомагає зробити підготовку більш змістовною, особистісно значущою і такою, що відповідає сучасним викликам, з якими стикаються офіцери ДПСУ.

Аналіз наукових джерел свідчить про посилення уваги до мотиваційних промов і бойових наративів як ефективного ресурсу професійної підготовки військовослужбовців. У науковому дискурсі виокремлюються три основні напрями досліджень: лінгвопрагматичні особливості мотиваційних звернень, їх психологічний вплив, а також можливості інтеграції у військову освіту.

Дослідження лінгвопрагматичного аспекту мотиваційних промов засвідчують, що їх ефективність зумовлена поєднанням аргументаційних стратегій, емоційної насиченості та апеляції до ціннісних орієнтирів адресата (Кравчук & Марченко, 2021; Семенюк, 2011; Рафалюк, 2022). У контексті воєнних подій така риторика спрямована не лише на переконання, а й на формування установок стійкості, єдності та відповідальності.

Психологічний вимір проблеми розкрито у працях, в яких мотиваційна промова командира

розглядається як засіб підтримання морально-психологічного стану та мобілізації особового складу (Красницька, 2022; Романишин та ін., 2015). Практичним підтвердженням цього є сучасні звернення українських військових, зокрема командирів підрозділу «Азов», що поєднують особистий бойовий досвід із чіткою мотиваційною позицією (Прокопенко, 2023; АЗОВ, 2024).

Окремий напрям становлять дослідження бойових історій і воєнної мемуаристики, які розглядаються як засіб формування лідерських якостей, розвитку критичного мислення та аналітико-прогностичного компонента підготовки (Шумовецька, 2025а; Шумовецька, 2025б). Доповнюють ці підходи праці, у яких обґрунтовано значний комунікативно-прагматичний потенціал інспіраційних промов, побудованих на особистому досвіді та емпатії (Одарчук & Мірончук, 2022).

Отже, узагальнення результатів досліджень дає підстави констатувати, що мотиваційні промови та бойові історії мають вагомий дидактичний і психологічний потенціал та можуть розглядатися як ефективний засіб підвищення мотивації, формування стійкості й розвитку професійно значущих якостей майбутніх офіцерів-прикордонників.

Логічним продовженням наведених положень є звернення до практики використання мотиваційних промов і бойових історій як безпосереднього інструменту впливу на підготовку майбутніх офіцерів.

Мотиваційні промови відіграють ключову роль у мобілізації особового складу, підсиленні психологічної стійкості та формуванні відповідального ставлення до служби. Їхня сила полягає у здатності апелювати до спільних для військового колективу цінностей, формувати відчуття причетності до виконання важливої місії та забезпечувати внутрішню готовність діяти у складних ситуаціях. У цьому контексті показовою є позиція Валерія Залужного, який у своєму зверненні до командирів наголошує на пріоритеті людського життя як базовій цінності військового лідерства (Залужний, 2022). Така постановка акцентів відображає сучасну парадигму управління у війську, що поєднує рішучість із відповідальністю та турботою про підлеглих.

Стрижневим елементом лідерської риторики є саме відповідальність командира і його включеність у спільний результат. Це чітко простежується і в зверненнях командирів бойових підрозділів, зокрема 12-ї бригади спеціального призначення «Азов», де акцент робиться на колективній природі бою, взаємопідтримці та дисципліні як

основі ефективної діяльності. Подібні смислові акценти відображені й у риториці підрозділів штурмового типу, де служба осмислюється не як індивідуальне досягнення, а як виконання обов'язку перед державою і суспільством.

Не менш важливим дидактичним ресурсом є бойові історії – наративи безпосередніх учасників бойових дій. Вони дають змогу курсантам побачити реальні механізми прийняття рішень: від дій у ситуаціях дефіциту часу й інформації до організації взаємодії підрозділу в умовах ризику. Через такі історії розкривається не лише тактична, а й морально-психологічна сторона служби – роль лідерства, довіри, взаємної підтримки.

Потреба у системному використанні зазначених засобів посилюється сучасними викликами у сфері психічного здоров'я військовослужбовців. Високий рівень стресу та тривожності актуалізує необхідність педагогічно організованої вербальної підтримки, яка сприяє збереженню внутрішньої зібраності та впевненості. У цьому сенсі мотиваційні промови і бойові історії виконують функцію швидкого психологічного «налаштування», допомагаючи відновити бойову готовність.

Практика Національної академії Державної прикордонної служби України підтверджує ефективність такого підходу. Мотиваційні звернення інструкторів із бойовим досвідом органічно інтегруються у заняття з тактичної підготовки, формуючи належний психологічний настрій і дисципліну. Водночас використання бойових історій у межах занять із морально-психологічного забезпечення сприяє глибшому осмисленню курсантами ролі офіцера як лідера, здатного діяти в умовах невідомості та нести відповідальність за підлеглих.

Особливого значення мотиваційні промови та бойові історії набувають у процесі вивчення англійської мови, де вони фактично виконують роль інтегративного дидактичного інструмента. У цьому випадку йдеться не лише про засвоєння мовного матеріалу, а про поєднання мовної підготовки з професійною та лідерською складовими. Робота з автентичними та адаптованими англомовними промовами, переклад виступів українських командирів і керівників оборонних структур держав-членів НАТО, аналіз риторичних стратегій військово-політичного лідерства дають змогу курсантам одночасно опановувати мову і засвоювати моделі професійної комунікації.

Важливим є те, що такі матеріали сприяють переходу від формального вивчення лексики і граматики до їх функціонального використання. Курсанти працюють не просто з текстом, а з конк-

ретною комунікативною ситуацією: визначають мету звернення, аналізують аргументацію, засоби впливу на аудиторію, інтонаційні та стилістичні особливості. У цьому контексті особливу ефективність демонструють завдання, пов'язані зі створенням власних англомовних командирських звернень, що вимагає не лише мовної грамотності, а й розуміння логіки лідерської риторики.

Практико-орієнтований характер підготовки забезпечується через моделювання професійних ситуацій. Йдеться, зокрема, про підготовку та проведення англомовних брифінгів, виголошення мотиваційних промов перед виконанням навчально-бойових завдань, інструктаж підрозділу під час умовних спільних дій із підрозділами партнерів. Такі форми роботи сприяють розвитку мовленнєвої впевненості, здатності чітко і переконливо формулювати позицію, дотримуватися командирського стилю спілкування та використовувати англійську мову як інструмент управлінського впливу.

У результаті іншомовна підготовка набуває комплексного характеру: вона поєднує опанування військової термінології, розвиток навичок стратегічної комунікації, формування аналітико-прогностичного компонента мислення та психологічної готовності до взаємодії в багатонаціональному середовищі. Такий підхід узгоджується із сучасними вимогами до офіцера, який має бути не лише виконавцем, а й комунікатором і лідером у міжкультурному професійному середовищі.

Загалом інтеграція мотиваційних промов і бойових історій в освітній процес суттєво підсилює його практичну спрямованість. Вона сприяє формуванню морально-психологічної стійкості, розвитку командирської риторики та здатності впливати на підлеглих. Змістовна промова, підкріплена реальним бойовим прикладом, виконує не лише мотиваційну функцію, а й стабілізує психологічний стан, допомагає краще усвідомити логіку дій у складних ситуаціях.

Отже, системне використання мотиваційних промов і бойових історій у підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників доцільно розглядати як важливу складову формування їхньої професійної, психологічної та комунікативної готовності. Такий підхід забезпечує зв'язок теоретичних знань із практикою, сприяє розвитку відповідальності та стійкості, поглиблює розуміння ціннісних основ служби та формує лідерську ідентичність курсантів.

Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язати з оцінюванням ефективності різних ти-

пів мотиваційних промов у підготовці офіцерів, розробленням навчальних модулів, що поєднують бойові історії з англomовними симуляціями службових ситуацій, а також адаптацією кращих освітніх практик країн НАТО до українського військово-освітнього контексту. Особливої уваги потребує дослідження впливу бойових наративів на формування психологічної стійкості та командирської ідентичності, а також обґрунтування інтегрованих моделей розвитку емоційно-психологічної готовності майбутніх офіцерів до дій у високостресових умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- АЗОВ. Офіційний сайт 12-ої бригади спеціального призначення «Азов». (2024, 17 червня). *Відеозвернення командира 12-ої бригади спеціального призначення «Азов», друга «Редіса»*. <https://azov.org.ua/news/відеозвернення-командира-12-ої-бригади/>
- Залужний, В.Ф. (2022, 7 березня). *Людське життя – наш найвищий пріоритет*. Укрінформ. <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3422826-zaluznij-zvernuvsa-do-komandiriv-ludske-zitta-najvisij-prioritet.html>
- Кравчук, Ж.В., & Марченко, В.В. (2021). Англomовні мотиваційні промови: лінгвопрагматичний та перекладацький аспекти. *Молодий вчений. Філологічні науки*, 10(98), 326–328. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-10-98-68>
- Красницька, О. (2022). Мотиваційна промова командира як засіб формування психічної стійкості військовослужбовців та спонуки до дії. *Військова освіта*, 1(45), 123–135. <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2022-45/123-135>
- Одарчук, Н., & Мірончук, Т. (2022). Семантика інспіраційних промов та їхній комунікативно-прагматичний потенціал (на прикладі виступів принца Гаррі на Іграх нескорених). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологія», 15(83), 11–16. [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2022-15\(83\)-11-16](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2022-15(83)-11-16)
- Прокопенко, Д. (2023, 16 серпня). *Командир «Азову» звернувся до українців*. Текст. 0629.com.ua. <https://www.0629.com.ua/news/3645542/komandir-azovu-zvernuvsa-do-ukrainciv-tekst>
- Рафалюк, В. (2022). Особливості політичних текстів про військову агресію РФ проти України. *Львівський філологічний часопис*, (12), 138–145. <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2022-12.23>
- Романишин, А.М., Бойко, О.В., Богородицький, Д.В., Мацевко, Т.М., Кожевніков, В.М., Капінус, О.С., Грицевич, Т.Л., Гузенко, І.М., Смага, І.Т., & Пазина, В.І. (2015). *Психологія бою: діяльність командира підрозділу щодо підтримання морально-психологічного стану особового складу в ході бойових дій*: навчально-методичний посібник. Львів: НАСВ, 322 с.
- Семенюк, О. (2011). Сучасні тактики аргументації в американському політичному дискурсі (на матеріалі промов політичних діячів). *Науковий вісник Чернівецького університету: Германська філологія*, (532), 156–162. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchnugf_2011_532_18
- Шевчук, О. (2026). Потенціал мотиваційних промов у навчанні майбутніх офіцерів-прикордонників англійської мови. *Освіта. Інноватика. Практика*, 14(1), 121–127. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i1-016>
- Шумовецька, С. (2025a). Воєнна мемуаристика і військова освіта: навчання лідерства, управління та комунікації. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*, 42(3), 281–299. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v42i3.1979>
- Шумовецька, С. (2025b). Вивчення літератури про лідерство як новітня освітня практика. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*, 41(2), 182–197. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v41i2.1815>

EXPERIENCE OF USING MOTIVATIONAL SPEECHES AND COMBAT STORIES IN THE TRAINING OF FUTURE BORDER GUARD OFFICERS

Scientific report at the methodological seminar of the NAES of Ukraine 'Transformation of Vocational Education in the Context of Modern Civilisational and National Challenges', 2 April 2026

Oleksandra Shevchuk

DSc in Education, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Foreign Languages, Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytskyi, Ukraine

Abstract. *The study substantiates the feasibility of using motivational speeches and combat stories in the training of future border guard officers in higher military educational institutions. Their didactic, psychological, and communicative potential is identified as a means of developing professional motivation, moral and psychological resilience, and leadership qualities in cadets. It is shown that commanders' motivational addresses and narratives of real combat experience contribute to a deeper understanding of the nature of military service, the development of analytical and prognostic thinking, and readiness to act under conditions of uncertainty and risk. Particular attention is paid to the integration of these tools into the process of learning English, where they serve as an instrument for combining linguistic, professional, and leadership training. Practical forms of implementation are described, including the analysis of authentic speeches, simulation of professional situations, and the preparation of English-language briefings and command addresses. It is demonstrated that the systematic use of motivational speeches and combat stories enhances the practical orientation of training, ensures the connection between theory and the real conditions of operational and combat activity, and contributes to the formation of professional, psychological, and communicative readiness of future officers to perform their duties. Prospects for further research are associated with the development of integrated educational models and the assessment of the effectiveness of these tools in military education.*

Keywords: *higher military educational institution; future officers; motivational speeches; combat stories; training; English language.*

Отримано: 3 квітня 2026 р.
Прийнято: 20 квітня 2026 р.
Опубліковано: 27 квітня 2026 р.